

на формування ціннісного ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством.

Висновки. Розв'язати проблему насильства щодо неповнолітніх можна тільки у разі спільної роботи педагогів, батьків і всіх дорослих, які причетні до виховання дітей. Успішність впровадження інклюзивної освіти залежить від готовності педагогічних працівників та батьків вирішувати існуючі проблеми в освіті дітей з особливими потребами, розуміти інклюзію як цінність демократичного суспільства, зміна ставлення до дітей з особливими освітніми потребами з боку усіх громадян України.

Перспектива дослідження. Перспективою дослідження є виявлення ефективних шляхів попередження і подолання булінгу у класах з інклюзивним навчанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веб-сторінка кампанії ЮНІСЕФ проти булінгу URL: <http://www.stopbullying.com.ua>.
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (07.12.2017, № 2229-19) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
3. Лист Міністерства освіти і науки України «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству» (18.05.2018, № 1/11-5480) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18>.

Кошелівська Тетяна Василівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
Науковий керівник – **Бондаренко Ю.А.**, докт. пед. наук,
професор

КАЗКОТЕРАПІЯ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Стаття присвячена одній з достатньо нових і цікавих методик виховання дітей – казкотерапії. Крім суто виховної функції, казкотерапія має терапевтичне значення, зокрема, цей метод сприяє зниженню рівня тривожності, подоланню деяких фобій, а також застосовується при лікуванні окремих психосоматичних розладів. Саме тому для ширшого впровадження методу казкотерапії видавцям слід звернути увагу на підготовку та видання казок. Розглянемо методи і прийоми казкотерапії, які застосовуються в діагностичній, розвивальній, корекційній роботі, психологічному консультуванні. Проаналізуємо діагностичний, розвивальний потенціал технік казкотерапії.

Ключові слова: діти, навчання, педагогіка, психологія, казки, казкотерапія.

Koshelivska Tetyana Vasylivna

Master's student majoring in 016 Special Education

(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)

Sumy State Pedagogical University

A. S. Makarenko University

Supervisor -**Bondarenko Y. A.** - Doctor ped. science,
professor

FAIRY TALE THERAPY AND ITS FEATURES OF USE IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The article is sanctified to one of new and interesting method of children's education – fairy tale therapy, which can also provide the therapeutic effect, in particular, for the decline of level of anxiety, overcoming of some phobias, and also at treatment of separate psychosomatic disorders. Publishers should pay attention to the preparation and publication of fairy tales for a wider implementation of this method. Methods and techniques of fairy tale therapy used in diagnostic, developmental, correctional work, psychological counseling are considered. The diagnostic, developmental potential of fairy tale therapy techniques is analyzed.

Keywords: children, studies, pedagogics, psychology, fairy tales, fairy tale therapy.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку казкотерапія об'єднує у собі низку наук: психологію, педагогіку, культурологію. Основна мета казкотерапії полягає у гармонізації особистості шляхом розвитку здатності до самовираження й самопізнання, розкритті її творчого потенціалу. Дослідження з казкотерапії широко представлені в роботах сучасних зарубіжних науковців І. Вачкова, А. Гнезділова, Т. Зінкевич-Євстигнєєвої, Л. Короткової, Г. Малейчука, А. Наговіцина, Н. Оліфірович, В. Пономарьової. Авторами здійснено спробу дати визначення казкотерапії, розроблено методичні та вікові підходи до її застосування. Українські науковці Ю. Алімова, О. Бреусенко-Кузнецов, М. Заброцький, О. Мартиненко, Г. Мікляєва, В. Солодухов, Л. Терлецька, Р. Ткач ґрунтовно вивчають теоретичні та практичні аспекти роботи з казкою, форми й особливості її впровадження в індивідуальну та групову роботу

Мета статті – обґрунтувати можливості казкотерапії в психологічній практиці на основі узагальнення зарубіжних і вітчизняних досліджень.

Казкотерапія - це розмова з дитиною про психологічні труднощі на його власній мові. У будь-якій казці, як правило, присутні наступні елементи: герой чи герої, сюжет, конфлікт і розв'язка. Але казка тільки тоді стає терапевтичною, коли дитина ототожнюється з її героями, може провести паралель між сюжетом та власним життям і витягує якийсь урок або розуміє приховане повідомлення.

Останнім часом психологи все частіше використовують терапевтичні казки -метафори для вирішення психологічних проблем дітей. Іноді такі казки нагадують народні або відомі авторські казки, а іноді не мають ніякої

літературної цінності, і людині, не посвяченій в процес психотерапії, здаються невиразними і малозмістовними. Але незалежно від особливостей змісту терапевтична казка завжди спрямована на те, щоб допомогти дитині впорядкувати її внутрішній світ, дізнатися щось нове і здійснити бажані зміни. Казки завжди були найефективнішим засобом спілкування з дітьми. У казках порушуються важливі для дитячого світосприйняття проблеми. У казках протиставляється добро і зло, альтруїзм і жадібність, сміливість і боягузтво, милосердя і жорстокість, завзятість і легкодухість. Слухаючи ці казки, діти мимоволі знаходять в них відголоски свого власного життя. Вони прагнуть скористатися прикладом позитивного героя в боротьбі зі своїми страхами і проблемами. Крім того, оповідання та казки вселяють в дитину надію, що надзвичайно важливо. Фантазія є для дітей найкращим способом аналізу навколишнього світу.

Казки є проблемно-орієнтованими, тобто, призначені для вирішення якоїсь певної ситуації, схожої з тими, в які часто потрапляє дитина. Також в ній описуються почуття, що виникають у дитини, які можуть бути пов'язані з абсолютно різними подіями життя. У казкових історіях можна виділити 4 групи, у зв'язку з тим, які питання вони піднімають.

Труднощі пов'язані зі спілкуванням (з однолітками і батьками). Це природні для кожної дитини конфлікти, протиріччя, образи, що виникають у дитячому садку, в школі, вдома і на вулиці.

Переживання і відчуття себе людиною, у якої «щось не так». Почуття неповноцінності. Практично у всіх агресивна поведінка - результат відчуття власної «меншовартості» і спроба таким чином довести зворотне.

Страхи і тривоги через найрізноманітніші приводи. Тут важливо не те, чого дитина боїться, а те, як вона боїться. Якщо страх «гальмує» розвиток, концентруючи на собі всю увагу дитини, тоді потрібна допомога. Ще треба розуміти, що діти, відчайдушно відстоюють те, що вони нічого не бояться, як раз тоді коли і бояться найбільше. Просто вони навіть бояться зізнатися собі в своєму страху.[1. с. 176]

Проблеми, пов'язані зі специфікою віку. Кожен вік приносить дитині нові труднощі. Дошкільник стикається з тим, що йому потрібно обходитися самому, без мами, навчитися бути самостійним. Далі дитина йде в школу - і стикається з труднощами, пов'язаними з навчанням. Підліток же, зустрічається

з необхідністю затвердити себе як самостійну особистість. Казкотерапевтичний вплив здійснюється за допомогою п'яти видів казок: художніх, дидактичних, психокорекційних, психотерапевтичних і медитативних. Для кожної ситуації, випадку консультування або підбираються, або спеціально складаються відповідні казки. Провідними ідеями казкотерапії є:

1. усвідомлення своїх потенціалів, можливостей і цінностей власного життя;
2. розуміння причинно-наслідкових зв'язків подій і вчинків;
3. пізнання різних стилів світовідчуття;
4. осмислена творча взаємодія з навколишнім світом;
5. внутрішнє відчуття сили і гармонії.

Дидактичні казки

Подібність психоказок із дидактичними казками полягає в тому, що:

- 1) форма казки потрібна для піднесення деяких нових знань;
- 2) використовується той же прийом одухотворення абстрактних символів і створюється образ казкового світу, в якому вони живуть;
- 3) обидва види казок розкривають сенс і важливість певних знань.

Відмінності між ними визначаються наступними моментами:

1) якщо в дидактичних казках «упаковується» навчальний матеріал, пов'язаний з об'єктами зовнішнього світу, то психоказки є носіями матеріалу про внутрішній світ людини - його душі, психіки, і цей матеріал може бути як навчальним (наприклад, при вивченні «Психологічної абетки»), так і особистісно розвивальним;

2) у дидактичних казках одухотворяються абстрактні символи «зовнішнього» для дитини характеру (цифри, звуки, букви, арифметичні дії і т.д.), в психоказках - абстрактні символи, що позначають «внутрішні» психічні феномени (мислення, пам'ять, здібності, переживання і т.д.);

3) дидактичні казки практично завжди містять певне завдання навчального характеру, яке має виконати дитина, а для психоказок це не є обов'язковим.

Психоказки і психокорекційні казки. [3. 135]

Застосування психокорекційних казок обмежене за віком (приблизно до 11-13 років) і проблематиці (неадекватна, неефективна поведінка).

Згідно Т.Д. Зінкевич-Євстигнєєвою, психокорекційні казки створюються для м'якого впливу на поведінку дитини; при цьому під корекцією вона розуміє

«заміщення» неефективного стилю поведінки на більш продуктивний, а також пояснення дитині сенсу того, що відбувається. Таке трактування поняття психокорекції видається не зовсім справедливим, оскільки зміна поведінки виступає метою ряду Бихевиористских орієнтованих напрямків психотерапії (саме тому такі казки на Заході зветься психотерапевтичними історіями), а отже зникає межа між терапією і корекцією, втрачається підстава для виділення психокорекційних казок в окрему групу. Однак, якщо взяти дещо інше розуміння психокорекції - як психологічного впливу на окремі структури психіки з метою позитивної зміни, то такий вид казок, як психокорекційні, набуває право на існування. Під цілями таких казок мається на увазі продуктивний вплив на рішення дітьми і підлітками психологічних проблем, одним з наслідків якого має стати зміна поведінки.[2. с. 70–71]

Подібність психоказок з психокорекційними казками можна знайти в наступному:

1) і в тому, і в іншому випадку події, що відбуваються з героєм (героями), повинні бути схожими на реальні ситуації з життя дітей;

2) дитина через казку знаходить можливість усвідомити свої власні переживання, окремі психологічні характеристики;

3) альтернативні моделі поведінки, зрозумілі завдяки казці, допомагають дитині побачити різні грані виникаючих ситуацій і знайти в них новий зміст.

Відмінності між цими типами казок можуть бути виявлені в:

1) відсутності в психоказках прямої аналогії між життям дитини і казкового героя в силу більшої узагальненості сюжету;

2) різної цільової орієнтації: у психоказці - на особистісний розвиток шляхом усвідомлення своїх особливостей, у психокорекційній казці - на зміну психічних структур дитини в сторону, бажану для психолога;

3) більш об'ємною областю передбачуваних змін дитини в результаті впливу психоказки - не тільки в конкретних поведінкових проявах, як у випадку психокорекційних казок, а й у зміні мети і цінностей.

Створюючи психокорекційні казки, важливо знати приховану причину поганої поведінки. Зазвичай їх п'ять. Дитина поводить погано в таких випадках:

Вона бажає привернути до себе увагу. В цьому випадку в корекційній казці будуть міститися моделі соціально прийнятних, позитивних способів залучення уваги [4.288]

Вона бажає панувати над ситуацією, дорослими, однолітками. При цьому в психокорекційній казці може бути запропонована позитивна модель прояву лідерських якостей (бо влада пов'язана з вираженими лідерськими якостями): хороший ватажок насамперед повинен піклуватися про своїх друзів.

Вона бажає за щось помститися дорослому. При цьому в психокорекційній казці є вказівка на викривлене бачення героєм проблеми і конструктивна модель поведінки.

Їй страшно, тривожно, вона хоче уникнути невдачі. В цьому випадку герої корекційної казки надають головному герою підтримку і пропонують способи подолання страху.

У неї не сформоване відчуття міри. В цьому випадку психокорекційна казка може довести ситуацію до абсурду, показуючи наслідки вчинків героя і залишаючи вибір стилю поведінки за ним.

Психоказки і психотерапевтичні казки.

Подібність цих двох видів казок, мабуть, більш значимо, ніж відмінність. Її можна побачити при аналізі наступних моментів:

1) звернення до глибинного «Я» дитини, його найважливішому сенсоутворювальному змісту;

2) прагнення допомогти в більш усвідомленому відношенні до самої себе, світу, інших людей, а при необхідності - в зміні цього відношення;

3) надання психологічної підтримки та позбавлення від страждань і негативних переживань, пов'язаних з будь-якою проблемою життя

Одну з психологічних казок, які за своїм потенціалом можна порівняти з психотерапевтичними, написала О.Попова - видатний психолог, одна з творців і розробників програми «Психологічна абетка».[5. 89–91]

Таким чином, казкотерапія в даний час активно розвивається, створюються нові техніки використання казок в психотерапевтичній роботі, за допомогою яких можливо вирішити досить велике коло проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алімова Ю.А. Казкові метафори в роботі дитячого психолога. Санкт-Петербург: Мова; Москва: Сфера, 2012. 176 с.

2. Баєр У.Терапевтична робота з казками та історіями. Практична психологія і соціальна робота. 2014. № 11 (188). С. 70-71.

3. Бреусенко-Кузнецов А.А. Про спільне створення казки як вербальної техніки в просторі арт-терапії. Київ: КИТ, 2005. 135 с.

4. Вачков І.В. Введення в казкотерапію, або Хатинка, хатинка, повернись до мене передом. Москва: Генезис, 2011. 288 с.

5. Вознічка-Парузель Б. Мистецтво створення релаксаційних казок. Острів безпеки у світі небезпеки: на допомогу бібліотерапевту. Львів, 2012. С. 89–91.

Кравченко Анна Олегівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Тифлопедагогіка. Сурдопедагогіка)
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент
О. В. Колишкін

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗІ ЗНИЖЕНИМ СЛУХОМ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО РІДНОГО КРАЮ**

У статті розкрито теоретичні аспекти процесу формування у молодших школярів зі зниженим слухом ціннісного ставлення до рідного краю. Наголошується, що лише за дотримання системи відповідних педагогічних умов можлива успішна реалізація завдань методики формування у даних учнів ціннісного ставлення до рідного краю як основи екологічної культури особистості. Серед чинників, від яких залежить ефективне формування зазначеного ставлення виділяємо створення емоційно-ціннісної основи спілкування вихованців з природою, використання педагогічно доцільних прикладів дбайливого ставлення людини до природи та реалізацію взаємозв'язку в системі «сім'я–школа» у контексті екологічного виховання.

Ключові слова: ціннісне ставлення, учні зі зниженим слухом, рідний край, формування, молодші школярі.

Kravchenko Anna Olehivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Typhlopedagogy. Deaf pedagogy)
Sumy State Pedagogical University
named after A.S. Makarenko
Supervisor - Ph.D. ped. sciences, Associate Professor
O.V. Kolishkin

**THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF VALUES ATTITUDE OF THE NATIVE
LAND IN JUNIOR SCHOOLCHILDREN WITH REDUCED HEARING**

The article reveals the theoretical aspects of the process of formation junior schoolchildren with hearing loss of value attitude to the native land. It is emphasized that only with the observance of the system of appropriate pedagogical conditions it is possible to successfully implement the tasks of the method of formation of pupil's value attitude to the native land as the basis of ecological culture of the individual. Among the factors on which the effective formation of